

MANAGEMENTUL CUNOAȘTERII RĂZBOIULUI COGNITIV

General de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva*

Abstract

The most prolific world's battles – because peoples can't ever deprive of all kind of battles and wars, these being intern part of world's philosophy and physiognomy – should be from the acknowledgement field. The knowledge battles produce notions, categories, reasons and concepts, and these are part of the cognoscible human nature, give it consistence, force, perennially and perspective. To know means to think and to think means to foreseen. The knowledge war don't limit to the acknowledgement space but also regards to use this space for its more or less direct or indirect goals, which means, in fact, to put into shape new dynamic confrontation policies, to impose wills, to obtain advantages, to induce behaviors and, why not, to manage a security environment more and more complex and hostile.

Cunoașterea războiului

Războiul cunoașterii este mult mai mult decât războiul cunoștințelor, iar cunoașterea războiului devine tot mai dificilă. Cunoașterea unui fenomen atât de complex, dominat de politici feroce și de interese fără limite în spațiul conflictualității, trebuie să treacă prin furcile caudine ale unei confluențe și, deopotrivă ale unor falii dintre rațional și irațional, dintre ceea ce există și merită să piară și ceea ce nu există și nu merită să existe.

Oamenii nu-și doresc nici războiul și nici războaiele, indiferent cum ar fi și ce ar fi acestea. Fiecare om respinge războiul, dar fiecare este robul războiului sau carnea de tun a bătăliilor interminabile pentru cuvinte, resurse, piețe, putere și influență. Stresul războiului devine atât de mare, încât nu ne mai putem lipsi de el. Face parte din viața noastră, fără să dorim acest lucru și, în același timp, fără să simțim această prezență tacită, poluantă și molipsitoare. Violența din comportament, din muzică, din literatură, din programele de televiziune, dar și din teatrele războaielor de tot felul, este edificatoare și nu are nevoie de

---

* Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”

cunoaștere, iar atunci când cineva dorește, totuși, s-o cunoască, se deschide un labirint din care cu greu mai poate cineva ieși.

Dintotdeauna, războiul a adunat, sub, în sau pe aripile sale distrugătoare, acaparatoare și, câteodată, chiar și un pic protectoare, cam tot ce a realizat mai de preț cunoașterea umană. Și aceasta, nu dintr-un egoism feroce și lipsit de orice rațiune, ci tocmai din prea multă rațiune.

Paza bună, care, de cele mai multe ori, trece primejdia rea, este valabilă și în cazul războiului. Mai ales în cazul războiului cu desfășurări violente reale și previzibile, unde primejdia are cu totul alte dimensiuni decât în viața de fiecare zi. Dar viața este viață. Ea își are legile ei, universul ei și modul ei de a percepe, eluda, accepta și, evident, de a-și asuma provocările, pericolele și amenințările. Oricum, războiul nu cere permisiunea vieții, nici să fie acceptat sau negat, nici să fie declanșat. El face parte din viața oamenilor și, în cea mai mare măsură, se supune universului legilor ei, iar legile ei sunt contradictorii și chiar conflictuale, de unde și permanența războiului, ca parte intrinsecă a vieții conflictuale a oamenilor.

Totuși, înaintea a orice altceva, chiar și a războiului, se situează viața. Chiar dacă un om adevărat este cu adevărat fericit atunci când gândul îi este mai tare ca viața, el, omul gândului, oricât ar dori și oricât s-ar chinui, nu va putea ieși niciodată dintr-o realitate incontestabilă: nu există gând fără viață, iar viața precede și însoțește totdeauna gândul, chiar și atunci când gândul o depășește, construindu-și propria lui lume, propria lui existență, propria lui viață, care nu poate fi decât una cu desfășurări în spații multiple, abstracte și concrete, terestre și cosmice, sensibile și raționale, uneori și iraționale...

Cunoașterea se află, în primul rând, în slujba vieții, și nu doar pentru că este, efectiv, produsul ei, ci și pentru acela că ea însăși produce viață și înnobilează viața. Cunoașterea se prezintă ca un proces de asimilare a mediului cognoscibil și, în același timp, de acomodare la cerințele și exigențele lui. Cunoașterea este o frumoasă și năbădăioasă construcție dinamică, permanentă, bazată pe o arhitectură flexibilă și pe un proiect de mișcare și în mișcare. Un proiect care se modifică mereu, întrucât mereu trebuie adăugat câte ceva, sau de schimbat câte ceva.

Viața omului este foarte complexă și foarte complicată. Ea se desfășoară concomitent pe foarte multe planuri, unele prezente, altele trecute, iar cele mai multe viitoare – întrucât omul trăiește în viitor –, în foarte multe forme și cu conținuturi dintre cele mai diversificate. Omul trăiește concret, dar și abstract, într-un spațiu cât se poate de real, dar și într-un spațiu virtual, se adăpostește și chiar se închide într-o casă, dar se deschide, prin gând, prin rațiune și prin rețea, spre toate orizonturile, pătrunde în lumea întreagă, în toate spațiile posibile și imposibile, de la Atom la Univers. Omul este monada civilizației sale. Este Nimic în Totul și Totul în Nimic. Este, ca să-l parafrăzăm pe Kant, *lucrul în sine* al lui Dumnezeu.

Dar omul acesta atât de complex și atât de complicat mai este încă ceva. Este tot timpul teatrul unui război permanent, unui război de atriție, care se duce în el, cu el, pentru el, împotriva lui sau în numele lui, într-un Univers fantastic, mișcător și nesigur. Războaiele de până acum n-au fost altceva decât părțica vizibilă a Marelui Război al Cunoașterii care se duce de mii de ani în acest teatru-univers, care este omul. Puțina siguranță de care are parte omul în viața lui se distribuie, mai exact, se risipește în milioane și milioane de lucruri mărunte. Acestea-i abat atenția de la pericolele ce-l pândesc la tot pasul și care sunt extrem de numeroase. Totul, dar absolut totul, de la radiația cosmică sau solară care, într-o zi, poate, va pătrunde ionosfera și îl va descompune în elementele primare ale Universului, la posibilul criminal real sau virtual care-l așteaptă la una dintre cotiturile drumului lui sinuos și complicat prin Universul Cunoașterii, ca al oricărui sistem dinamic complex, sau la oceanul care, bulversat de un tsunami, se va năpusti peste plaja însorită în care el, omul, se simte, în clipa dinaintea dezastrului, fericit, amenințat.

Totul este o amenințare. Diluată de milioanele de lucruri mărunte care, totuși, nu amenință în mod direct, ci dantelează și înfloresc viața, abătând-o de la marea și adevărata amenințare: Cunoașterea. Este o manevră strategică de înșelare, care înșeală de zeci de mii de ani și pe care, deși o cunoaștem, ne facem că n-o vedem. Dar ea există și, din când în când, își exprimă prezența, mai mult sau mai puțin vizibil, mai mult sau mai puțin inteligibil, mai mult sau mai puțin major, uneori în simple semne, alteori, în evenimente extrem de grave – cutremure, uragane, războaie –, în spațiul fizic, dar și în cel al cunoașterii, care distrug, îngrozesc, intră în memorie, dar, aproape imediat, sunt uitate sau, mai exact, acceptate ca făcând parte din viață. Trăim lângă ele, așa cum căprioara trăiește lângă leu, știind sau simțind, probabil, că regele animalelor poate deveni primejdios doar când este înfometat, iarba lângă erbivore, planeta Pământ lângă oceanul de meteoriți și de radiații, sistemul solar lângă alte sisteme, probabil foarte acaparatoare de energie...

Omul cunoaște toate acestea, pentru că face parte din ele, pentru că, într-un fel, este demiurgul lor, chiar dacă unele dintre propriile sale creații îl înrobesc, iar altele îl umilesc. Toate însă îl înalță și, într-o formă sau alta, îl sufocă, îl copleșesc.

Ființa umană este o ființă a cunoașterii. Chiar dacă multe din cele omenești rămân încă necunoscute și chiar zone interzise cunoașterii, poate chiar incognoscibile, viața omului, inclusiv în componenta sa conflictuală și războinică, este și rămâne cognoscibilă. Războiul, ca produs al acțiunii omului social, al societății omenești, poate fi cunoscut. Iar dacă este o creație a omului și, ca atare, poate fi cunoscut, el, războiul, poate fi și transformat. Chiar și Marele Război al Cunoașterii.

Limite și limitări

De ce face războiul parte din viața oamenilor? De ce au oamenii nevoie de războaie? Este războiul o reproducere, la scară macro, a ceea ce se află în om la scară micro? Există, oare un război genetic? Este, oare, omul sortit să suporte, să creeze și să dureze, la infinit, războiul? Fără război și războaie, oare, omenirea ar muri de plictiseală?! Ce înseamnă Marele Război al Cunoașterii?

Omul crede că în jurul lui se învârtesc toate. Chiar dacă știe precis – după sute de mii de ani de existență, a aflat și el atâta lucru! – că el nu este și nu poate fi centrul Universului, ci doar o fărâmă oarecare dintr-un infinit de infinituri, omul continuă să adune, să centreze și să concentreze în jurul lui toate orizonturile. Le strânge în jurul lui, dintr-un simț de proprietate, dar, mai ales, din nevoia de a le cunoaște, de a ști ce-i cu ele, la ce pot folosi și chiar de a se folosi de ele. Sau, de ce nu, de a le fi el însuși folositor. Omul privește cu teamă și curiozitate la aceste orizonturi, întrucât ele se află mereu într-o zonă imprecisă, de falie sau de confluență, dintre lumea lui – care se confundă cu el însuși – și lumea de dincolo de el, de limitele lui fizice, de limitele lui cunoscute și cognoscibile, lumea mare, dar, într-un fel, tot lumea lui. Pentru că lumea cealaltă, pe care tot el, omul, vrea s-o știe, dar se teme să afle prea multe lucruri despre ea, este o lume a neființei, a nemișcării, a non-conflictualității, este o lume eternă. Iar lumea eternă, fiind lipsită de mișcare și de conflict, nu există. Cel puțin, în planul cunoașterii. Ce să cunoști la ea?!

Războiul nu este o lume, ci doar un sistem de acțiuni, un proces și, prin aceasta, un instrument de construcție sau de distrugere în spațiul unei lumi, al acestei lumi sau al acestor lumi, un fenomen care reproduce, în mediul oamenilor, ceea ce, de fapt, se petrece în Univers. Și Heraclit spunea asta, uimit, probabil, ca și noi, de energiile teribile ale lumii care se concentrează și se dezlănțuie în războaie.

Acest raționament creează o oarecare resemnare în mediul uman, în sensul sugerării ideii că războiul n-ar cădea în responsabilitatea oamenilor, că n-ar fi ei, oamenii, vinovați de o asemenea grozăvie, ci altcineva, oricine altcineva din Univers, energiile negative, extraterestrii, oricine, mai puțin el, omul. El, omul, care are conștiința de pândar și convingerea de victimă, crede și acum, după atâtea milenii de existență și cunoaștere, că toată responsabilitatea și, ca atare, întreaga vină a războiului ar aparține altcuiva, Universului iresponsabil, legilor naturii care se transpun dramatic în legile naturii oamenilor. De aceea, potrivit unei asemenea viziuni, n-ar fi prea multe lucruri de făcut în ceea ce privește Războiul. Așa cum nu sunt prea multe lucruri de făcut nici în ceea ce privește furtuna, uraganul, bombardamentul cu meteoriți, avalanșele iernilor aspre sau inundațiile din vremea musonilor, în spațiul est-asiatic, a ploilor de toamnă sau de primăvară, în spațiul european...

Fără a înlătura complet o astfel de perspectivă, trebuie să vedem și latura cealaltă a războiului, cea care aparține efectiv oamenilor, celor care gândesc războiului și creează mijloacele necesare pentru ducerea lui. Pentru că, înainte de a fi confruntare violentă, odinioară, în săbii și săgeți, astăzi, în sisteme de arme precise și chiar în arme de distrugere în masă, mâine, în unde, electroni și, probabil în rețele, poimâine, în concepte, războiul este gând, concepție, plan, proiect. Iar toate acestea sunt făcute și vor fi mereu făcute de oameni.

Războiul oamenilor este o confruntare violentă – în șpăngi de toate soiurile sau în concepte de toate soiurile –, gândită, planificată, programată. Oamenii știu dinainte ce au de făcut în cazul unui război, se pregătesc îndelung, din generație în generație, practic, de când există omenirea, pentru astfel de eventuale confruntări, pentru orice fel de confruntări și de probleme, elaborând politici și strategii, constituind forțe și mijloace, alocând resurse.

Toți știm că politicienii sunt cei care, în ultimă instanță, hotărăsc războiul. Iar unii dintre mai marii sau mai micii politicieni ai lumii, care nu sunt Dumnezeu, cred, uneori, că războiul le-a fost dat lor și numai lor să se folosească de el, așa cum le-au fost date mâinile, picioarele și, într-o anumită măsură, creierele. De aici nu rezultă că politicienii ar avea mai mult sau mai puțin creier ca alții, care nu sunt politicieni, ci doar faptul că, de când este lumea, creierele politicienilor n-au ezitat să se folosească, la vremuri mai mult sau mai puțin potrivite, și de acest fenomen al conflictualității omenești, mai exact, al vieții omenești care, așa cum spuneam, este conflictuală de la un capăt la altul, pentru impunerea propriei lor voințe altor politicieni sau, pur și simplu, altor țări și altor oameni de pe planetă. Ceea ce, la urma urmei este foarte normal, de vreme ce trăim într-o lume a voințelor care, dacă sunt voințe, se confruntă. Confruntarea voințelor țin de o dialectică ciudată și paradoxală, pe care n-a înțeles-o nimeni, niciodată pe deplin, deși toți au formulat-o și au explicat-o prin sute și mii de volume.

Axiologia conflictualității

Deși omul este mai mereu surprins de evenimente, niciodată nu disperă și nu se lasă bătut. Totdeauna, caută soluții, reacționează într-un fel sau altul, gândește ce face, acumulează experiență, învață, supraviețuiește. Și, mai presus de toate, din acel *Labor improbus omnia vincit*, deviza lui de muncă și de viață, el își face un templu de putere, mândrie și demnitate. Mai mult, o astfel de filosofie a muncii stăruitoare creează durată, iar durată înseamnă valoare. Numai ce este valoros durează. Nimic din ceea ce nu este valoros nu poate rămâne sub semnul duratei. Conceptul de valoare joacă, în istoria lumii, rolul pe care-l joacă cel de lege în științele naturii.

Valoarea, în spațiul civilizației oamenilor, concept fundamental al culturii și, deopotrivă, pilon al civilizației, al oricărei civilizații, este pusă în slujba

omului și a mediului său de viață. Heinrich Rickert și Wilhelm Windelband, ca de altfel întreaga școală de la Baden, au dezvoltat o știință a valorii – axiologia[†] – care înseamnă respect față de sensul valorii, acela de a legitima individualitatea.

Axiologia este, îndeosebi știința valorilor morale. Ea se descompune în două părți; etica și estetica. Aparent, științele astea n-au ce să caute în managementul războiului. Aici nu este însă vorba de orice război, ci de războiul cognitiv, adică de acel război care se duce nu doar în zona conceptelor economice și militare, ci și în regiunea extrem de sensibilă a conceptelor care construiesc arhitectura axiologică a unei nații. Asemenea concepte *care construiesc valoarea sau asamblează valori în sisteme puternice și coerente*, sunt dinamice, sunt concepte acționale și, din acest motiv, sunt vulnerabile. Războiul cunoașterii le vânează la tot pasul, fie pentru a le distruge, fie pentru a le influența, fie pentru a le transforma. Războiul acesta este cumplit, întrucât nu este unul comun, cu arme la vedere, cu strategii previzibile, ci unul care se infiltrează în spațiul motivației cunoașterii, care distruge sau impune concepte.

Numai relația cu valoarea permite identificarea, în interiorul unui infinit sensibil, singularități eterogene. În *Grenzen*[‡], Rickert folosește un exemplu edificator: cel mai mare diamant din lume, „Kohinoor”, nu este o veritabilă individualitate unică și istorică decât dacă-l raportăm la valoarea diamantului. În schimb, culoarea pelerinei pe care o purta Frederic al II-lea în timpul bătăliei de la Rosbach nu contribuie cu nimic la unicitatea istorică a evenimentului, întrucât este imposibil s-o raportezi la o valoare, deoarece lumea se interesează de bătălia respectivă și nu de culoarea acestei pelerine.

Există oare valoare și în conflictualitate? Cu alte cuvinte, conflictualitatea are valoare în sine? Poate fi ea, conflictualitatea, raportată la o valoare, de tipul celei pe care o are, spre exemplu, diamantul lui Rickert? Dar războiul? Face războiul parte dintre sistemele de valori ale lumii?

Evident, răspunsurile la aceste întrebări și la multe altele asemănătoare nu pot fi decât negative. Toate aceste acțiuni care țin de conflictualitate, fie că se numesc revoluții, insurecții, revolte, gherile, proteste sau război, nu sunt valori, întrucât sunt acțiuni, iar acțiunile sunt provocate de interese, de scopuri și obiective ce se realizează, în cazul războiului și al conflictualității armate, prin violență. Valorile n-au ce căuta aici. Valorile se extrag din ceea ce produce acțiunea, sunt rezultate de excepție ale acțiunii, produse ce vor intra în patrimoniu, produse de patrimoniu, care înnobilează acțiunea, dar nu în dimensiunea aceluși „*finit coronat opus*”, ci în alt registru, cel dat de acel „*ad*

[†] În filozofie, cuvântul *axiologie* a apărut în 1902, în lucrarea *Logica voinței* a lui Paul Lapie și, în 1905, în lucrarea lui Eduard von Hartman *Grundriss der Axiologie* (de fapt, cuvântul fusese întrebuintat, de același autor, în 1890, în lucrarea *Axiologia și diviziunile sale* (*Révue de la France et de l'étranger*, juillet-décembre, vol. XXX, pp. 466/479), <http://www.techno-science.net/?onglet=glossaire&definition=684>.

[‡] Rickert, H.: *Die Grenzen der naturwissenschaftlichen Begriffsbildung. Eine logische Einleitung in die historischen Wissenschaften*. 1. Aufl. Tübingen und Leipzig, J. C. B. Mohr, 1902 Rickert 1902.

angusta per angusta”, care ne arată că la rezultate strălucite care, în timp, pot deveni valori, nu se poate ajunge oricum. Ele, aceste rezultate strălucite, care pot deveni valori, sunt confirmate de timp și însușite de oameni. Dar ele trebuie să treacă prin furcile caudine ale războaielor cunoașterii.

Valorile nu sunt însă dogmatice, chiar dacă ele au calitatea de a trece prin timp, de a avea durată. Fără valoare nu există durată. Iar valoarea, chiar dacă poate avea și o latură, să zicem, dogmatică, nu este dogmă, ci arhitectură deosebită, mulată perfect pe psihologia și sociologia tuturor vremurilor, pe nevoia oamenilor de repere fundamentale, de stabilitate și securitate.

Deci, orice am spune, valoarea nu există în conflictualitate, ci, uneori, în finalul acesteia sau în rezultatele acesteia, atunci și numai atunci când, după ploaie vine soare.

Management și gestionare

Secolul al XXI-lea nu va fi, totuși, după toate probabilitățile, un secol dogmatic, o ieșire intempestivă din rațiune și o întoarcere la o neoinchiziție. Bătălia fundamentală se va duce, probabil, între globalizare și fragmentare, dar nu între orice fel de globalizare și orice fel de fragmentare, ci doar între pozițiile extreme și extremiste ale celor două tendințe. O globalizare rațională nu poate să nu țină seama de entitățile naționale, politice, culturale, civilizaționale, religioase etc., de universul cunoașterii și de războiul permanent și extrem de distrugător din spațiul cunoașterii. Fragmentarea se dorește a avea funcții corective, dar cine poate face oare o distincție clară între „corectarea” unor nedreptăți ale istoriei și punerea în operă a intereselor unor grupări care vor să distrugă sau să fragmenteze alte grupări, din rațiuni cât se poate de reale, de justificate sau de perverse?! Într-un haos profund, de tipul celui care se instalează cam peste tot, orice este posibil și nimic nu poate fi prea sigur. Siguranța și securitatea nu sunt puncte forte ale epocii în care trăim. Să sperăm, totuși, că secolul în care abia am intrat va fi, în cele din urmă, nu un secol al bigotismului și extremismului religios, ci unul al rațiunii, al creării, realizării, implementării și consolidării societății epistemologice, adică a acelui tip de societate, bazată pe rațiune, știință și tehnologie, unde fiecare om va fi, să spunem așa, un mic savant. Un secol al valorii umane.

Bătăliile din războiul cunoașterii se vor duce, totuși, în spațiul entităților generatoare de valori materiale și spirituale. Generic, în spațiul întreprinderii. Cea mai mare parte a întreprinderilor sunt, în același timp, supra-comandate și sub-dirijate.[§] Această problematică abia de este înțeleasă, foarte puțin oameni fiind în măsură să sesizeze diferențele. Ea privește toate formele de organizare, inclusiv statele-națiuni. Peter Drucker afirma, referitor la șefii de state și la

---

[§] Citat de H. Pointillart și D.Xardel, *Megabaza: Le marketing du toucher-juste*, Ed. Village Mondial, Paris, 1996, p15.

maniera lor de a conduce, următoarele: «nu există țări subdezvoltate, nu există decât țări prost conduse».

Există o mare diferență între „a gera” și „a manaja”, chiar dacă ambele activități sunt absolut necesare pentru rentabilitatea respectivei întreprinderi sau a oricărei alte entități unde se desfășoară activități umane.

„A gera” constă în a comanda, a controla, a provoca, a îndeplini, a-ți asuma responsabilități. „A manageria” (a conduce) înseamnă a influența, a ghida, a orienta, a mobiliza, a coagula. Prima este o activitate de rutină. Cea de a doua este creație.

Cei care gerează cunoașterea se numesc gestionari și trebuie să știe „ce trebuie să facă ei”, adică ce au ei de făcut, și își concentrează efortul asupra modului „cum trebuie să facă ce au de făcut?”.

Cei care conduc procesul cunoașterii – este vorba, desigur, de cunoașterea războiului cunoașterii –, managerii sau liderii, știu „ce trebuie făcut” și își orientează eforturile pentru a răspunde la întrebarea: „cum să se facă ce este de făcut?”

Managerii nu se mulțumesc să ducă mai departe ceea ce alții deja au făcut. Ei creează noi idei, noi politici și noi metodologii. Managerii înțeleg, inovează, creează continuu. Inclusiv în acest controversat spațiu al războiului cognitiv.

Managementul cunoașterii războiului cognitiv este, deci un sistem complex de activități de descoperire, identificare, analizare, evaluare, prognozare și valorificare a deosebirilor și congruențelor ce există între sisteme, procese și acțiuni din spațiul războiului conceptelor, a cauzelor conflictualității ce se conturează pe măsură ce aceste sisteme și procese sunt puse în relație, a particularităților fiecăruia dintre sisteme, fenomene și procese, dar și prin crearea de noi „atribuții”, funcții și posibile utilități, într-o viziune dinamică și complexă a cunoașterii războiului.

Nu încapă nicio îndoială că inovația (creația) – funcția de bază a oricărui management – se bazează aproape în exclusivitate pe cunoașterea și înțelegerea specificului războiului cunoașterii, pe asocierea de semnificații ce dau dinamica unui sistem sau proces, utilitatea și profitul (câștigul) pe care-l presupune totdeauna creația, găsirea de noi semnificații.